

UPPSALA
UNIVERSITET

Konstitutionell rätt - en introduktion

30 januari 2023

Anna-Sara Lind

UPPSALA
UNIVERSITET

Om dagens föreläsning

- Inledande ord – utgångspunkter
- Vad är konstitutionell rätt?
- Historiska perspektiv
- Principer för statsskicket
- Komparation
- Avslutande ord

UPPSALA
UNIVERSITET

Konstitutionell rätt

- Jfr 1 kap. 3 § RF
Regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är rikets grundlagar.
- Hur hantera makt? Grundlagens funktioner: Legitimitet, Stabilitet, Maktbegränsande, Ansvar

UPPSALA
UNIVERSITET

Historiskt...

- Process kopplad till framväxten av moderna stater
- Medeltiden fram till 1750-talet präglades av den absoluta staten
Formell legalitet, envåldshärskaren är suveränen
- 1750-talet, upplysningen, grunden till den liberala rättsstaten
Ett samhällskontrakt grundat på maktdelning, rättighetsskydd
- Revolutioner i Nordamerika (1787), i Frankrike (1789), Öst- och centraleuropa (1989)
Nya system skapades genom en konstitution
Folket den nya suveränen
Naturrätten blir positiv rätt
Grunden för konstitutionalism och materiell rättsstat

UPPSALA
UNIVERSITET

Principer för statsskicket

- Demokrati
- Rättsstat
- Välfärdsstat

– > 1 kap. regeringsformen

UPPSALA
UNIVERSITET

1 kap. 1 § RF

All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

UPPSALA
UNIVERSITET

1 kap. 2 § RF

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. (st 1)

UPPSALA
UNIVERSITET

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. (st 2)

UPPSALA
UNIVERSITET

1 kap. 9 § RF

Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen ska i sin verksamhet beakta *allas likhet inför lagen* samt iakttaga *saklighet* och *opartiskhet*.

UPPSALA
UNIVERSITET

Rättsstatlighet

- Skydd mot godtycklig maktutövning
- Lagbundenhet
- Demokrati
- Rättssäkerhet
 - Formell och materiell rättssäkerhet
 - Rättssäkerhet och effektivitet

UPPSALA
UNIVERSITET

Demokrati

- Formell och materiell demokrati
- Parlamentarism
- Presidentialism (semi-presidentialism)
- Enhetsstater, federala stater
- Klassisk maktdelningslära
- Uppdelning av funktioner
- Den offentliga förvaltningen i maktdelningsmatrisen
- Ämbetsmannaidealet

UPPSALA
UNIVERSITET

- 1 kap. 4 § RF

Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas.

Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.

- 1 kap. 6 § RF

Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen.

- Regeringen fattar beslut kollektivt (7 kap. 4 § RF)
- Förbud mot ministerstyre (jfr 12 kap. 2 § RF)

UPPSALA
UNIVERSITET

- 1 kap. 7 § RF

I riket finns kommuner på lokal och regional nivå.

- 14 kap. 1 § RF

Beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar.

- 14 kap. 4 § RF

Kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

UPPSALA
UNIVERSITET

- Vilka frågor bör regleras i en konstitution? Vilken detaljnivå är att rekommendera? Varför är dessa frågor viktiga?

UPPSALA
UNIVERSITET

Konstitutionalism

- Politiken underordnad konstitutionen.
- Offentlig maktutövning begränsas för att skydda mänskliga fri- och rättigheter.
- Konstitutionen utgör ett antal rättsliga normer som har antagits i en politisk process
- Med syftet att upprätta och fördela befogenheter mellan de offentliga statsorganen.
- Konstitutionen härrör från folket.
- Konstitutionen är den högst stående rättsliga normen.
- Demokrati kombinerat med rättsstatlighet.

UPPSALA
UNIVERSITET

Komparation

Varför?

Om målen med kursen...

Förmåga att relatera den svenska konstitutionella diskussionen till den internationella

Ha kännedom om andra länders lösningar

Kunna jämföra den svenska rättsordningens grunder med andra länders

UPPSALA
UNIVERSITET

Höja den analytiska nivån

Förutsättning för självständighet och kritiskt tänkande

UPPSALA
UNIVERSITET

Varför (igen!)?

- Nya rättsområden, nya problem att hantera
- Globalisering, harmonisering och internationalisering
- Revolutioner och samhällsomvälvande händelser
- Constitutional borrowing
- En gemensam nämnare
- Mer tvärvetenskap -> mer jämförelse

UPPSALA
UNIVERSITET

Hur? Praktiska perspektiv

- lagstiftningsprocessen
- underlag för praktiker
- rättslig argumentation
- de lege ferenda

UPPSALA
UNIVERSITET

- **Hur? Metodologiska perspektiv**
 - Syfte med jämförelsen?
 - Hur välja länder/system/parametrar att jämföra?
 - Konsekvens?
 - Faror?
 - **Funktionell komparation; funktionerna är i fokus**
 - **Tjänande komparation**
 - **Vertikal, horisontell komparation**

UPPSALA
UNIVERSITET

Exempel

- Förarbeten: SOU 1941:20; Grundlagsutredningens arbete 2004-2008
- Rapporter
- Avhandlingar: Bull, Mötes- och demonstrationsfriheten; Nergelius, Konstitutionellt rättighetsskydd; Lind, Sociala rättigheter i förändring; Litins'ka, Assessing capacity to decide on medical treatment
- Internationella tidskrifter
- Databaser

UPPSALA
UNIVERSITET

Tack för uppmärksamheten!

Anna-Sara Lind

Professor i offentlig rätt
Uppsala universitet
Juridiska fakulteten

Anna-Sara.Lind@jur.uu.se